

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 22 januari 2023

Thema: De zee van Galilea – gelezen Matteüs 4,12-25

Toespraak Franck Ploum

Lieve gemeente hier aanwezig en thuis met ons meeluisterend,

1.

Na alle verhalen over geboorte en nieuw begin, over herders en magiërs, worden we vandaag geconfronteerd met verhalen over een volwassen Jezus. We maken een sprong, niet zo zeer in de tijd, maar wel in het verhaal. Want, we weten in feite nauwelijks iets over het leven van Jezus, laat staan dat we iets zouden weten over de omstandigheden waarin hij geboren zou zijn. Er gaan verhalen over hem, er wordt verteld, men zegt dat.... En uit al die verhalen hebben schrijvers van evangeliëverhalen een levensverhaal gereconstrueerd. En zo'n levensverhaal begint met geboorte. Niet met een historisch verslag van een geboorte, maar met een geboorte ten dienste van het gereconstrueerde levensverhaal.

De schrijver van het Matteüs-evangelie ziet in Jezus een bevrijder. De verhalen die hij over hem gehoord heeft geven hem het beeld van iemand die een nieuw koningschap wil vestigen. Daarom worden in het geboorteverhaal – zo zagen we in het verhaal van driekoningen – Herodus en Jezus lijnrecht tegenover elkaar geplaatst. Daarom waren er drie magiërs, zoals die er ook waren bij de aankondiging van de geboorte van koning Cyrus, die door het volk Israël als bevrijder werd ervaren. Zo moesten Jozef en Maria met het kind Jezus vluchten naar Egypte om zo, als bevrijder Mozes, teruggeroepen te worden om het volk te komen bevrijden. Te komen bevrijden van wat? Mozes bevrijdde het volk van de onderdrukking in angstland Egypte. Cyrus bevrijdde het volk uit de Babylonische ballingschap en liet hen terugkeren naar Judea. En Jezus? Jezus zou het volk bevrijden uit de knechtende en onderdrukkende hand van de Romeinse overheerser.

2.

Waaruit willen wij bevrijd worden? Verwachten we nog bevrijding? En wie zal dat aan ons bewerkstelligen? Toen de vermoorde Oscar Romero, groot bevrijdingstheoloog en aartsbisschop van San Salvador in de jaren zeventig van de vorige eeuw een eredoctoraat kreeg van de Universiteit van Leuven, werd hem door een Nederlandse journalist de vraag voorgelegd: 'Is er ook een bevrijdingstheologie voor ons West en Noord- Europeanen?' Waarop Romero antwoordde: 'Dat hangt ervan af, waaruit zou u bevrijd willen worden?' Die vraag is nog steeds actueel, want wij ervaren ons leven als vrij en bevrijd, we leven ons leven en kunnen enigszins doen en laten wat we willen. De een heeft iets meer te besteden dan de ander, de een wat meer geluk dan de ander, maar al met al behoren we tot de happy few, de groep die in onderzoeken aangeeft tot de gelukkigsten der aarde te behoren.

Waaruit zouden wij bevrijd willen worden? Misschien juist wel uit ons gelukkige leven dat we naar buiten toe maar al te vaak hooghouden ten koste van veel. Misschien wel uit de beknellende 'ik ben gelukkig' maatschappij en uit het 'zie mij eens stralen op mijn facebook foto's en met mijn nieuwe telefoon en mijn glimmende auto' Want laten we eerlijk zijn, er hoeft soms maar iets kleins te gebeuren of ons gelukkige leven ligt aan diggelen. We verliezen onze gezondheid. We raken in een burn-out. We verliezen ons werk of onze relatie loopt stuk. En wat als we wel stralen naar buiten maar als we alleen zijn en buiten het zicht van anderen van binnen huilen omdat we levenspijn uit het verleden met ons meedragen, of dat we ondanks alle goede zorg helemaal niet gelukkig zijn in

het verpleeghuis en dat net willen laten merken want iedereen doet zo zijn en haar best voor me. Zouden we daaruit niet al te graag eens bevrijd willen worden, uit al die schone schijn die we soms op moeten houden en dat we kunnen zeggen: 'het gaat helemaal niet goed met me', of 'nee ik ben op dit moment niet gelukkig', of dat iemand eens wilde luisteren naar wat me werkelijk bezighoudt uit mijn verleden en mijn heden?

3.

Bevrijding om tot leven te komen. Zoals in het verhaal van de slavernij in Egypte, mensen allang vergeten waren hoe leven in vrijheid er uit zag en zich gelukkig prezen met een onvrij leven met voldoende voedsel, vleespotten en schoon drinkwater. En zoals veel ballingen in Babylonië helemaal niet terug wilden naar Judea omdat ze helemaal niet meer voelden dat ze ballingen waren en hun leven best op orde hadden in den vreemde. Zo zitten wij ook vaak en vinden het wel best, of denken dat dit het hoogst haalbare is. Tot dat er iemand komt die vraagt: waar zijn jullie mee bezig? Is dit leven? Is dit wat je van het leven verwacht? Is dit bevrijd mens-zijn? Kom sta op, en trek weg, ga het anders doen, ga een ander leven vormgeven, maak je echt vrij. 'In bijbelse taal: bekeer je, het koninkrijk is genaderd!'

Is er dan nog een ander koninkrijk dat wat we kennen? Het koninkrijk van de gelukkigste, de grootste, de schone schijn en gemaakt en gekocht geluk? Ja dat is er: ga maar mee dan laat ik het je zien. Is er dan nog een ander koninkrijk dat dat van Herodus, of van welke onderdrukkende Romeinse keizermacht dan ook? Ja dat is er: ga maar mee dan laat ik het je zien.

4.

Jezus begint zijn openbaar optreden. En dat doet hij in het Matteüsevangelie en eigenlijk in alle evangelieverhalen in Galilea. En dat is niet voor niets. Op de eerste plaats moeten we steeds weer in herinnering roepen dat alle evangelieverhalen geschreven zijn na de grote Joodse Oorlog, die in het jaar 70 eindigde met de verwoesting van Jeruzalem en de tempel. In die zin weten de schrijvers dus dat ook die bevrijdingsbeweging van Jezus niet veel heeft uitgehaald, geen potten heeft kunnen breken. Vervolgens, zo hoorden we in de tekst van vandaag, wordt Galilea door de joodse religieuze overheid, al eeuwen beschouwd als een verloren gebied: 'Galilea der volkeren'. De volkeren, de heidenen, dat is de aanduiding voor alles wat niet-joods is of zich niets aan de joodse leefregels gelegen laat liggen. Die lui daar doen maar wat, ze zijn onrein door hun gedrag. Op het platteland van Galilea, ver weg van Judea, machtscentrum Jeruzalem, ver weg van de heersende religieuze en politieke macht, daar woonden en leefden de gewone mensen, Joden en niet-joden, daar woonden zij die geslagen werden door het harde leven. Er heerste armoede, er was leven dat geen leven was. Het bevrijdingsverhaal van Jezus begint bij de geminachten, bij de niet-gelukkigen, bij de verliezers. Bij die mensen die in de ogen van de geslaagden hun kansen niet gepakt hebben en daardoor de boot hebben gemist. Geen opleiding? Wat stom zeg!, Geen werk? Zeker te lui!, Niet gelukkig? Kijk eens wat je allemaal hebt en stel je niet aan! Te midden van die mensen start Jezus zijn bevrijdingswerk. Hij ziet ze, hij hoort ze en hij – zo staat geschreven – 'geneest elke kwaal en elke ziekte in de gemeenschap', doordat hij een ander koninkrijk verkondigt dan het gangbare en bekende. Hij geeft een nieuw perspectief aan al die uitgesloten mensen: jullie zijn de wel de moeite waard. Sterker nog: in jullie begint iets nieuws, het koninkrijk van God.

Galilea. Daar aan dat water. Matteus noemt het een zee. Wie iets van geografie en aardrijkskunde weet, die ziet met eigen ogen dat dat water geen zee is, maar een meer. Aan het meer kun je verwijlen, lekker zwemmen, tot rust komen. Kennelijk wil de schrijver van het verhaal dat beeld

vermijden en is hij niet zo dom dat hij het onderscheid niet zou weten tussen een zee en een meer, maar gebruikt hij – net als Marcus – doelbewust ‘de zee van Galilea’. De zee herinnert aan de oervloed van Genesis 1. Dat scheppingsverhaal over donkere wateren en woestheid en leegte en dat er paal en perk aan werd gesteld aan die fundamentele bedreiging van die donkere zee. Nu is het genoeg: licht! En er was licht! Scheiding tussen licht en donker.

En het is te begrijpen dat dit begrip ‘zee’, die plaats van kwaad en onheil, hier terugkeert. Want die Joods Oorlog, had diepe wonden geslagen precies in dit gebied. Romeinse legioenen onder leiding van Titus (de latere Keizer) kwamen op weg naar Judea plunderend en moorden door Galilea. En dat meer – zo wordt door Flavius Josephus, joodse geschiedschrijver in Romeinse dienst - dat meer kleurde rood van het bloed. Want het volk werd richting het meer gedreven en aan de oevers werd het afgeslacht. Zij die probeerden te ontkomen door in boten te stappen, hun boten werden in brand geschoten en zij verdronken brandend. En na elke slachtpartij kwamen de herauten het de keizer melden: Eu-angelion! Evangelie! Goed nieuws: Weer een dorp platgebrand en haar bewoners om het leven gebracht.

Die waar gebeurde geschiedenis klinkt door, moet je mee-horen, wanneer je in dit verhaal over Jezus leest dat hij begint te prediken in de dorpen en langs de zee van Galilea. Daar in de diepste ellende klinken bevrijdende woorden.

5.

En daar zijn de eerste mensen die het woord horen, die bevrijd willen worden van dat leven dat geen leven is en die met Jezus meegaan. ‘Vissers van mensen’ worden ze. Niet dat ze in de kroeg een vriendje of vriendinnetje ‘aan de haak slaan’, nee ze trekken mensen uit de zee van de dood en blazen hen nieuwe levensadem in.

Hoe diep is onze zee? Hoe kunnen wij het gevoel hebben dat het leven als golven over ons heenslaat en ons het gevoel geeft te verdrinken? Wat kunnen we soms verlangen naar het rustige vaarwater van een meertje. We dreigen soms te verdrinken in alles wat er om ons heen gebeurt aan onrecht en oorlog en dood. We dreigen ten onder te gaan aan onze zorg voor de dag van vandaag en het betalen van de steeds maar hoger wordende rekeningen. En dan is er nog alles wat er in onszelf leeft aan pijn en verdriet dat zich zo nu en dan een weg naar buiten baant en ons overspoelt.

Bevrijding wordt aangezegd. Dat wil niet zeggen: neem het niet serieus. Dat wil niet zeggen: stop het weg. Nee: zie het onder ogen, kijk het aan. Deel het met anderen. Zeg dat het je niet goed gaat. En je last zal verlichten, de zee zal tot rust komen en je leven kan weer beginnen.

Bevrijding wordt aangezegd. Maar we moeten wel durven opstaan, durven meegaan. Dat wil ook zeggen ‘loslaten’ die schijn veiligheid en dat schijn geluk. Onze houvast ligt ergens anders. Wij zijn namelijk geroepen om te leven, werkelijk te leven door weg te trekken van de zee van Galilea naar een nieuwe en betere wereld. In ons mag het beginnen, vandaag. Ook vandaag is het koninkrijk der hemelen nabij, omdat er nog steeds mensen zijn die eraan vasthouden en het ervaren als een ethisch en moreel kompas voor de keuzes die zij maken. Laat ons die mensen zijn.

Zeg amen. Zo moge het zijn.